

“PORAZENJE PRAVEDNIJEH MLADJENACA” NIKOLE MARIJE ANTICE

MILOVAN TATARIN

*Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera
u Osijeku*

Ulica Lorenza Jägera 9, HR – 31000 Osijek
mtatarin@knjiga.ffos.hr

UDK: 821.131.1-13=163.42

Izvorni znanstveni članak

Primljen: 4. 4. 2019.

Prihvaćen za tisak: 10. 12. 2019.

Premda poznat osamnaestostoljetnim biografima (Serafin Marija Črijević, Francesco Marija Appendini), međutim kao djelo Antuna Gleđevića, spjev *Porazenje pravednijeh mladjenaca* Nikole Marije Antice, prepjev djela Giambattista Marina (1569. –1625.) *La strage degli Innocenti* (Napulj, 1632) nikad nije tiskan u modernom obliku. Od spjeva se sačuvalo prvo pjevanje (119 osmeračkih katrena), naslovljeno “Sumnja Jerudova”, u kojemu je – zbog glasina o Spasiteljevu rođenju – opjevan bijes vladara pakla. Budući da prijepis Ivana Marije Matijaševića završava kustodom, koja sugerira nastavak, ne može se odlučno tvrditi je li Antica spjev dovršio ili ga iz nekoga razloga nije okončao.

KLJUČNE RIJEČI:

Nikola Marija Antica, Porazenje pravednijeh mladjenaca, hrvatski barok, Dubrovnik, Giambattista Marino, La strage degli Innocenti

Nikola Marija sin je Ivana Luke (Džanluka) Antice (oko 1611. – 1668.) i Kate Alligretti-Sfondrati. Rodio se u Dubrovniku 7. prosinca 1648. godine. Imao je braću Antuna († 6. travnja 1667.), Veselka († 6. travnja 1667.) i Boža (r. oko 1645.) te sestre Niku, Mariju, Maru i Paulu. Oženio se 1687. godine Jelenom, kćeri Ivana Vlahova Stelle, s kojom je imao sina Ivana Luku (1702. – 1753.) i kćeri Katu (r. 1690.) i Katu (1693. – 1762.) udanu Veselčić. Bavio se trgovinom, za koju se koristio svojim brodom, a za vrijeme rata Svete lige (1684. – 1699.)¹ u dva je navrata putovao u Kotor da bi kod mletačkoga providura protestirao zbog štete koju su Republici nanijeli peraštanski hajduci. Dva je mjeseca 1674. proveo u zatvoru jer je sabljom po licu ranio dvadesetogodišnjeg Vlahu Kavalkantija koji se udvarao njegovoj sluškinji (“Što ćeš od časnijeh djevojaka?”), vikao je Antica),² a 10. listopada 1699. tužio ga je Lucijan Nikolin Črijević (r. 1651.) da ga je, zajedno sa zlatarom Nikolom, istukao šakama. Umro je na Lastovu 28. ožujka 1733.³

Antičino se ime spominje u dvije družinske pjesme, iz čega se daje zaključiti da je kao član družine Plodni sudjelovao u kazališnom životu potkraj 17. stoljeća. I dok je pouzdano da je družina Nedobitni u Orsanu 5. veljače 1682. izvela *Vučistraha* Petra Kanavelića (1637. – 1719.),⁴ a 25. veljače 1688. na istom mjestu Kanavelićeva *Vjernoga pastijera*, da je družina Razborni ponovno izvela *Vučistraha* 1699., da je družina Smeteni 1700. izvela *Radmila* Ivana Šiškova Gundulića (1678. – 1721.), a družina Sjedinjeni 1707. njegova *Otona*, o repertoaru družine Plodni ne znamo ništa. Iz podatka da se u sastavku *Pjesan od družine pučanske* – koju je Franjo Fancev objavio u dva navrata⁵ – spominje *komedija* (“er je naša veća hvala, / što je sada reuškala

¹ Sveta liga, savez koji su na poticaj pape Inocenta XI. (1611. – 1689.; pontifikat 1676. – 1689.) sklopili Sveto Rimsko Carstvo, Mletačka Republika i Poljsko-litavska unija, a Rusko Carstvo pridružilo se 1686. godine. Liga je osnovana kako bi se suprotstavila Osmanlijama, a trajala je do 1699. kada je sklopljen mir u Srijemskim Karlovcima.

² Taj je slučaj zabilježio Miroslav Pantić u studiji *Dubrovački pesnik Antun Gledević*, u: *Iz književne prošlosti: studije i ogledi*, Srpska književna zadruga, Beograd, 1978, str. 356 (bilješka 44). Služeći se intrigama, Kavalkanti je 18. svibnja 1694. postao kancelar u Konavlima umjesto Gledevića, koji ga je potom ismijao u spjevu *Avdijenca gospodina Tovarkanti* (1702).

³ Dio genealoških podataka privatno mi je 2015. ustupio Nenad Vekarić (1955. – 2018.), a dio sam preuzeo iz njegove knjige *Lastovski rodovi*, Zavod za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik, 2006, str. 242–243.

⁴ U prologu se jasno kaže da je riječ je o reprizi (*repetiškanju*): “Bona sera, signori! Evo nas opeta na onomu istomu palku, gdje smo bili i u četvrtak, s onom istom kompozicijoni i oni isti rečitanti”. Slobodan P. Novak, *O “Vučistrah” Petra Kanavelića (tri stoljeća nakon premijere)*, Forum, godište XXII, knjiga XLVI, 7–9, Zagreb, 1983, str. 118. Budući da se spominje četvrtak, zacijelo od prve izvedbe nije prošlo mnogo vremena, jer da jest, teško da bi imalo smisla – i tko bi to uopće pamtio – podsjećati da je prva izvedba bila baš u četvrtak.

⁵ *Dvije dubrovačke pučanske družine iz kraja 17. stoljeća (Prilog za povijest hrvatske drame i teatra)*, Nastavni vjesnik, XXXIX, 9–10, Zagreb, 1931, str. 150–151; *Sitni priloz: 7. Prigodna poezija dubrovačkih družina iz kraja 17. stoljeća*, Grada za povijest književnosti hrvatske, XIII, Zagreb, 1938,

/ Komedija, družni mili, / ku smo sami učinili") ne može se naprečac zaključiti da je doista riječ o komediji u današnjem značenju te riječi, kao ni to da su članovi te družine predstavljali samo komične tekstove. Komedija je za dopreporodne pjesnike pojam kojim su općenito označavali dramsko-scensko djelo, neovisno o njegovoj stvarnoj generičkoj pripadnosti (mogla je to, primjerice, biti farsa, pastorala, tragikomediya). Fancev je međutim smatrao da su Plodni "baš komediju njegovali", na što ga je naveo stih pjesme *Svanu dan bio* u kojoj se spominju ista imena kao i u *Pjesni od družine pučanske*, a u kojoj se na jednom mjestu kaže:

Svanu dan bio,
 a otvorih kaštio,
 tot neka mlada
 ide k meni iz grada,
 i ako mi ne laže
 ovako mi kaže,
 videći družinu,
 bizaru i finu
 i jutros sred place
 kod stačuna u Marce:
 čudni su mlaci,
 ma su podrugavci!⁶

Članovi Plodnih odreda su antunini, *capo* im je bio Ivo Trifoni, a djelovanje im treba smjestiti na kraj 1670-ih i u 1680-e godine.⁷ Ako je ta procjena ispravna, Nikola Marija bio je među starijim članovima i glumio je između svojih tridesetih i četrdesetih godina. Evo kako se u *Pjesni od družine pučanske* govori o Božu i Nikoli Mariji:

Reusko si, družo Antica,
 ti u kolu godišnica
 s kijem si tančac drag i mio
 po Brsaļah ti vodio,
 a paka te od njih bila
 jedna u Franču otpravila.

str. 306–307. Pjesma je sačuvana u rukopisu I a 36, Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb.

⁶ Franjo Fancev, *Sitni prilozii: 7. Prigodna poezija dubrovačkih družina iz kraja 17. stoljeća*, str. 307.

⁷ Franjo Fancev, *Dvije dubrovačke pučanske družine iz kraja 17. stoljeća*, str. 155.

(...)

Druže Niko, ti uživaš
 i na igri sveđ dobivaš,
 ere imaš zaisto sreću,
 nu i gospođa vele veću:
 nu se čuva', da gdje godi
 i tebi se ne dogodi,
 da tu igru koju lube
 š ne i gaće ne izgube!⁸

U pjesmi *Svanu dan bio* braća Antica se također spominju. Rukopis IV b 78 iz kojega je Fancev pjesmu priredio oštećen je baš na mjestu gdje se spominje Naoko, tj. Božo,⁹ zbog čega je navodim prema rukopisu T 405,¹⁰ a u kojemu pjesma ima naslov *Pjesan družine*. Zanimljivo je primijetiti da se u obje pjesme o Božu šaljivo govori kao o zavodniku, dok se za Nikolu Mariju ipak biraju riječi i ne aludira se na njegove ljubavne aktivnosti:

Nevjernijeh Antica
 da stonska diklica,
 kako sam čula,
 čini mirakula,
 dokle mu se gori
 [nebo] ne otvori.
 A Naoku se malo
 nešto imanđinalo,
 da nije Niko taki
 znan i lijep i jaki
 i ġudicija fina,
 čovjek od svakijeh čina.

⁸ Franjo Fancev, *Sitni prilozii: 7. Prigodna poezija dubrovačkih družina iz kraja 17. stoljeća*, str. 306.

⁹ Naoko (Nôko) = Nalko = Natale = Božo.

¹⁰ "Spremište spijevaňa, začinaka i pjesni slovi(n)skijeh", Národní knihovna České republiky – Slovanská knihovna, Prag. Rukopis je potkraj 17. i početkom 18. stoljeća pisao Ivan Natali Aletin (1670. – 1743.).

U književnopovijesnim sintezama prijelaz 17. u 18. stoljeće opisan je kao turbulentno razdoblje, izvedba *Vučistraha* bila je mnogo više od kazališne predstave, a zbog rečenice iz prvoga njegova prologa "Ko hoće smijeh odi ga ne išti, er je diferente naravi ova kompozicijon od smiješnica"¹¹ govorilo se o "postojanju nekog socijalnog, klasnog pa i umjetničkog sukoba u Dubrovniku tijekom 17. stoljeća".¹² Toj tezi osobito je išla u prilog istraga koju je Malo vijeće pokrenulo 12. veljače 1682., a ticala se skandala koji je izbio zbog podizanja lože u Orsanu za antuninke, koja je međutim srušena 5. veljače na dan predstave. Serafin Bunić (1632. – 1721.) poslije je taj čin komentirao: "Dobro su to učinili, neka se zna svačije mjesto". Miho Zuzorić izjavio je "da ga je činila razbit družina, ona koja je činila komediju, oni dan, u četvrtak". Zajedno sa Zuzorićem i Božom Anticom tajnik Republike Miho Allegretti pošao je o tome obavijestiti Maroja Bernardova Kabužića (1630. – 1692.), nakon čega je loža ponovno podignuta. Sutradan, 6. veljače 1682. u crkvi svetoga Vlaha više je vlasteoskih sinova dobacivalo antuninkama, a Miho Augustov Bunić podrugljivo je rekao: "Vi biste ćeli kako oni sinoć u spili" (aluzija na *Vučistraha*). U istrazi je svjedočio i antunin Jakob Lalić, otac pjesnika Frana Lalića (1679. – 1724.), tvrdeći da je čuo da su "njeki vlasteličići govorili: 'Po čemu su ono prigradivali, što su bolje od družijeh', da će dovestit zle žene".¹³

Kako se vidi, među svjedocima se pojavljuju Miho Zuzorić i Božo Antica, članovi družine Plodni, koji očito nisu bili zadovoljni uklanjanjem lože namijenjene ženama njihova staleža. Je li nezadovoljstvo bilo posljedica antuninske osjetljivosti, pokušaja da izbore i takvu simboličnu potvrdu da su doista sekundarna elita grada ili u svemu ima i latentnog neslaganja s plemićkom kazališnom družinom, ništa se točno ne može kazati, kao što se ne može bez ostatka potvrditi da su se kazališne družine – unatoč klasnoj stratifikaciji – "bitno razlikovale kako po izboru svoga repertoara, tako i po piscima koji su za njih pisali".¹⁴ Jer, treba cijeloj priči dodati nešto što svojedobno nisu znali Franjo Fancev, Nikola Batušić i Slobodan Prosperov Novak, misleći da je družina Razborni – koja je, kako je rečeno, 1699. izvela *Vučistraha* – bila plemićka družina.¹⁵ Razborni su međutim bili pučanska družina. Naime, Fancev je 1931. go-

¹¹ Slobodan P. Novak, *O "Vučistrah" Petra Kanavelića (tri stoljeća nakon premijere)*, str. 119.

¹² Slobodan Prosperov Novak, *Vučistrah i dubrovačka tragikomediya*, Književni krug, Split, 1979, str. 22.

¹³ O tome je procesu detaljno izvijestio Miroslav Pantić u radu *Dubrovačko pozorište sedamnaestoga veka*, u: *Iz književne prošlosti: studije i ogledi*, osobito str. 294–297.

¹⁴ Slobodan Prosperov Novak, *Vučistrah i dubrovačka tragikomediya*, str. 25.

¹⁵ "Dalje bi i 'Razborni' bili vjerojatno vlasteoska družina jer su igrali tragikomediya 'Vučistrah', koju je igrala vlasteoska družina 'Nedobitni'". Franjo Fancev, *Dvije dubrovačke pučanske družine iz kraja 17. stoljeća*, str. 144. Nikola Batušić sudi na isti način: "Družine su u XVII. st. bile strogo odijeljene po sociološkom podrijetlu njihovih članova. Većina ih je pučanskih, dok su plemićke Nedobitni,

dine objavio *Pjesan od družine lazarinske*,¹⁶ u kojoj se poimence spominju njezinih dvanaest članova, točno zaključivši da djelovanje te družine treba smjestiti u 1690-e, ali pogriješivši u nagađanju da “nije nipošto isključeno da su ‘Razborni’ i ‘Nedobitni’ bili jedna ista družina koja je u dva razna perioda svoga rada nastupala svaki put pod drugim imenom”.¹⁷ Fancev međutim nije poznao rukopis T 405, a baš je u njemu Ivan Natali Aletin prepisao začinku *Pjesan družine Razbornijeh 1696.* u kojoj se spominju ista ona imena o kojima govori i *Pjesan od družine lazarinske*.¹⁸ Tako se sasvim pouzdano može kazati da Razborni nisu bili plemićka nego pučanska družina, zatim da je njezin *capo* bio Ivana-Batista (oko 1655. – 1750.), sin Vicka Škapića (oko 1610. – 1696.) te da su 1696. izveli neku komediju. Doista, rukopis br. 14 kataloga Inocenta Čulića (1782. – 1852.), koji je odavna *dignut* iz Arhiva Male braće, spominje “Komedia rečitana na párvi Marca 1696 od družine Razbornieh”.¹⁹ O kojemu je tekstu riječ, ne može se ništa reći, premda je Milan Rešetar tvrdio da je riječ o *Vučistrahu*,²⁰ no pjesma iz rukopisa T 405 dokazuje da su Razborni 1696. nastupali:

U svemu je, družbo mila,
nami sreća ugodila,
komediju svak nam hvali
da smo skladno prikazali,
nu najveće što nas smeta 5
puni jesmo svi difeta,
kê za prije ostaviti
svaki tačan sad će biti.

Razborni i možda Hrabreni”. *Povijest hrvatskoga kazališta*, Školska knjiga, Zagreb, 1978, str. 127. Isto i Slobodan Prosperov Novak: “Sličan pa i žešći polemički prolog napisali su ‘Razborni’ za svoju izvedbu 1699. godine, pa kako su i oni izvodili ‘Vučistraha’, premda o ‘Razbornima’ ne znamo gotovo ništa, da su i oni vlasteoska družina”. *Vučistrah i dubrovačka tragikomedija*, str. 24.

¹⁶ Franjo Fancev, *Dvije dubrovačke pučanske družine iz kraja 17. stoljeća*, str. 147–148. Drugi put ju je tiskao u radu *Sitni priloz: 7. Prigodna poezija dubrovačkih družina iz kraja 17. stoljeća*, str. 308–309.

¹⁷ Franjo Fancev, *Dvije dubrovačke pučanske družine iz kraja 17. stoljeća*, str. 158.

¹⁸ U *Pjesni od družine lazarinske* imenom i prezimenom se spominju braća Ivan-Batista i Jakob Škapić, Ivan Njakara, Frano Findela, Stijepo Bašić, Kristo Draghi i Miho Baletini, prezimenom Marićević, Marketo, Ohmućević i Flori, a imenom Ruđer. U *Pjesni Družine razbornijeh* iz rukopisa T 405 ne spominje se Ivan Njakara ni Ohmućević, a spominje se Mato.

¹⁹ Ivan August Kaznačić, *Biblioteca di fra Innocenzo Ciulich de’ RR. PP. francescani di Ragusa*, Dalla Tipografia Governiale, Zara, 1860, str. 3.

²⁰ Prije zapisa “Komedia rečitana na párvi Marca 1696 od družine Razbornieh” zabilježeno je “Krunoslava komedia u prozi”, a Rešetar je ta dva zapisa povezao, kao da je riječ o jednom djelu. *Četiri dubrovačke drame u prozi iz kraja XVII. vijeka*, Zbornik za istoriju, jezik i književnost srpskog naroda, knjiga VI., Srpska kraljevska akademija, Beograd, 1922, str. XX.

Naš Battista, kapo izbrani, do Frančeze lani stani	10
er negovoj veličini sasma tijesan Mljet se učini	
i ljubeno lijepo odveće Jeluši [j]e donio cvijeće,	
da joj harnos svû odkrije defloro je bivši prije.	15
Svak Marića dobra scijeni, a uqlen je pokriveni,	
ili mlada ili stara, jednako mu srce izgara,	20
većekrati s nima muče novi Erkule vunu vuče.	
Marketo se priprodava ²¹ da diklice sverginava,	
nu inako nami vele s kolamenti kê mu dijele,	25
a Maricu sveđ je prati za mōć i ņu deflorati.	
S Orašca je Jelu Mato skladnom riječim svom domato,	30
vele dana ņu u Rijeci držo u mnogoj jes streteci	
i za ozdravit mōć od flati jede Gradac vizitati.	
Jakob Škapić, junak vrli, na škarpjelu jednu izgrli,	35
komediju čim su ostali s mnogom pomňom slušat stali,	
nu mu s brokom ljubav skoči er mu izvadit htjaše oči.	40
Kada Flori fumar vidi väs uvene i ublidi,	
Jeluša se kroza ņ bila	

²¹ Priprodava = *nesigurno čitanje*.

skoro od néga uklonila, on nú slijedeć u tmi hrlo perikulo skampa vrlo.	45
Bašić Stijepo cječ gospoje sâm matarac nosio je i za mōć je sodisfati jakinskom je rašom plati, na Šipanu kû materi lahnu destro po večeri.	50
Findela se noćno skita i s Maricom svôm mahnita ter od vjetra kî puho je skolamenat ovanco je, na Bosanku s nim se stani, jemačice da opogani.	55
Baletini, naš drug nijemi, frakaš čini na gustijerni, godišnicu svaku šteti koja dođe vode uzeti, kad kû vidi grubu i stortu, zabuši [j]oj ončas kortu.	60
Kristo Draghi lijepu i finu dvori i slijedi Katarinu, paka ľubi svê Sabice, gnusne i gadne [nećitko], i ne mogu štufo teške uklonit ga od te pečke.	65
Ruđer rĳbat kad se odpravi u brod Niku svoju stavi, i što [nećitko] on bi meto do dzore se s nom goneto, sutra spara laŷ gotovu, da nesrećan bi u lovu.	75
Druzi mili, stvari ovake prikorne su i opake, da od nas boļi konćet damo unaprijed se emendamo,	80

dopustimo da od sada
 s nami boje razbor vlada.
 Razborni se mi velimo,
 zato razbor sveđ slijedimo,
 da se uzmnožat vele veće
 budu naše hvale i sreće.

85

Kako bilo, čini se da kazališni život nije bio oštro socijalno polariziran u repertoarnom smislu i da pučanske družine nisu nužno izvodile samo bufonarije. Uostalom, nije za zanemariti da je Kanavelić 1707. oženio Katu, kćer Boža Antice i Deše Bartulove Martini,²² dakle kćer jednog od članova antuninske družine Plodni. U toj je perspektivi malo uvjerljiv Fancevljev zaključak: "Kao prirodna posljedica iz tih činjenica dade se dalje izvesti to, da Kanavelović stojeći u pozadini jedne vlasteoske družine nije u isti čas mogao u jednakom odnosu stajati i prema pučanskim družinama, kaošto ni one nijesu mogle igrati komade što su ih igrali Kanavelovićeви 'Nedobitni', pogotovu kad znamo da je među družinama baš ovoga doba bilo programatskih sukoba".²³ Ako se već ne može bespogovorno tvrditi da je u dubrovačkom teatru potkraj 17. stoljeća bilo određeno koja družina izvodi koju vrstu tekstova, znala su se pravila udruživanja, zbog čega su družine bile plemićke, antuninske i lazarinske.

S obzirom na spominjanje brata Boža u incidentu oko loža za antuninke, nedvojbeno je i Nikola Marija u događaje bio upućen, no kakav je bio njegov udio u radu družine Plodni, koje su sastavke izvodili, gdje i kada,²⁴ ostat će, po svemu sudeći, nepoznato.

Nikola Marija Antica bio je član Akademije ispraznih (Academia Otiosorum Eruditorum ili Accademia degli Oziosi Eruditi), koja je djelovala između 1690. i 1730., no o njegovu pjesničkom radu znamo vrlo malo, s obzirom na to da se sačuvala samo prigodna pjesma od dva osmeračka katrena *Mnogo svijetlomu gospodinu Baru Betteri, slovinskomu tomačniku pjesni pokornijeh*, tiskana u knjizi *Čutjenja bogoljubna vrhu sedam pjesni od pokore Davidove* (Mleci, 1702.), i nepotpuno prvo pjevanje spjeva *Porazenje pravednijeh mladjenaca*. Koje je pak Antičine "pjesni" Joakim Stulli (1730. – 1817.) koristio u sastavljanju rječnika *Rječjosložje slovinsko-italijansko-latinsko* II/2 (Dubrovnik, 1805) – a spomenuo ih je u "Kazalu knjigočinaca slovinskijih kojijem sam se u ovoj radnji upotrebio" (str. 671) – nije poznato.

²² Franjo Fancev, *Dvije dubrovačke pučanske družine iz kraja 17. stoljeća*, str. 154.

²³ Nav. dj., str. 157–158.

²⁴ U *Pjesni od družine pučanske* se kaže: "Eto, družbo draga, sada / u ovo brijeme od Poklada / mi bez zeta i nevjeste / učinismo ove feste". Franjo Fancev, *Sitni prilozi: 7. Prigodna poezija dubrovačkih družina iz kraja 17. stoljeća*, str. 305.

Religiozni spjev *La strage degli Innocenti (Pokolj nevinih)* Giambattista Marina (1569. –1625.), objavljen postumno u Napulju 1632., zalaganjem nećaka Francesca Chiara, u Italiji je bio vrlo popularan i pretiskivao se sve do u 19. stoljeće, a preveden je na latinski, engleski, njemački, nizozemski i francuski jezik. Kada je spjev nastao, ne zna se: kao završeno djelo Marino ga u pismima spominje od 1605. do 1624., a književni povjesničari misle da je riječ o djelu iz mladosti, koje je Marino, možda, potkraj života neznatno dotjerao.²⁵ Premda ponajprije pjesnik tijela i senzualnosti, znao je Marino gdje kad posegnuti za nabožnim temama, no pretpostavlja se da je motivacija za pisanje spjeva došla iz pjesnikova “konformizma, pomodarstva i lične koristi”.²⁶ Upravo zbog činjenice da je visokokultiviranim baroknim ornatom opjevana tragično-sentimentalna biblijska tema, postao je spjev popularan među slabije obrazovanim čitateljima, pretvorivši se u pučku literaturu, u “potonulo kulturno dobro”, premda “barokna retorika nije još sama po sebi bila predmet popularizacije, nego je tonula kao pratnja tematike i ideja bliskih ukusu i duhovnim interesima širih društvenih slojeva”.²⁷ Nadahnuće je Marino našao u Evanđelju po Mateju (2, 16–18), gdje se kratko pripovijeda o Herodovu bijesu, kojemu magi nisu otkrili gdje je novorođeni Isus, zbog čega je naredio da se u Betlehemu i okolici poubijaju sva muška djeca do dvije godine. Prvi izvanapeninski prijevod nastao je 1640.: za rođakinju Marcelu Laurić, redovnicu trogirskog samostana sv. Petra, pod naslovom *Ubijenje nemilo pravedne dičice*, spjev je u prozi prepričao Dominig Laurić.²⁸

U Dubrovniku je zanimanje za Marina trajalo cijelo 17. stoljeće, a njegove teme i motivi ulazili su kako u lirsku tako i u epska i dramska djela:²⁹ pjesnici su zagledali u zbirke *Rime* i *La Lira* (Stijepo Đurđević /oko 1579. – 1632./: *Anna, ben tu del'anno il nome prendi – Od godišta svu u sebi*; Ivan Bunić Vučić /oko 1592. – 1658./: *Somiglianza tra l'Amante e l'Amata – Tvrđa je vil moja tvrđega mramora*; Baro Bettera), idilu *I Sospiri d'Ergasto* (Vladislav Menčetić /oko 1617. – 1666./: *Radmio*; Petar Kanavelić

²⁵ Mirka Zogović, *Marino i dubrovačka književnost*, Matica srpska, Novi Sad, 1995, str. 68.

²⁶ Nav. dj., str. 66.

²⁷ Zoran Kravar, *Barok kao potonulo kulturno dobro*, u: *Nakon godine MDC: studije o književnom baroku i dodirnim temama*, Matica hrvatska Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik, 1993, str. 171.

²⁸ Ne zna se tko je on bio, premda su iznesene tvrdnje da su Dominig Laurić i Dominik Andreis (1586. – 1658.) ista osoba. Vidjeti: Hrvoje Morović, *Marinova “Strage degli Innocenti” u prijevodu Trogiranina Dominiga Laurića*, Čakavska rič, 1, Split, 1978, str. 69–118. Uzornu analizu toga prijevoda obavila je Smiljka Malinar u radu *Jedna čakavska parafraza Marinova spjeva “La Strage degli Innocenti”*, u: *Od Marulića do Marina*, Ex Libris, Zagreb, 2002, str. 355–400.

²⁹ Mirka Zogović, *Marinovi i marinovski motivi i teme u dubrovačkoj književnosti XVII veka*, u: *Hrvatski književni barok*, uredila Dunja Fališevac, Zavod za znanost o književnosti, Zagreb, 1991, str. 53–97; Svetlana Stipčević, *Italijanski izvori dubrovačke melodrame (Ariosto, Taso, Marino, Rinuccini)*, Institut za književnost i umetnost, Beograd, 1994, str. 88–135.

/1637. – 1719./: *Zaman se povrati primaljetje*; Ivan Šiškov Gundulić /1678. – 1721./: *Radmio*), spjev *Adone* (*Pripovijes od Adona*; Ivan Gundulić /1589. – 1638./: *Dijana*; Antun Krivonosović /oko 1600. – 1638./: *Intromedija od Parida i od pastirâ*; Džore Palmotić /oko 1606. – 1675./: *Ači i Galatea*), a Šiško Gundulić (1634. – 1682.) za prolog *Sunčanice* iskoristio je prolog *La Notte*, koji je Marino napisao za dramu Guida Ubalda de Bonarellija (1563. – 1608.) *Filli di Sciro* (Ferrara, 1607.), a prvi put je uz nju tiskan u izdanju iz 1612. godine.³⁰

Stari su dubrovački biografi *Porazenje pravednijeh mladjenaca* pripisivali Antunu Gleđeviću (1656. ili 1657. – 1728.): učinio je to Serafin Marija Črijević (1686. – 1759.) (“*Innocentium puerorum Herodias iussu interemptorum strages*”),³¹ a za njim i Francesco Maria Appendini (1768. – 1857.) (“*La strage degl’innocenti*”).³² Da je riječ o zabuni, upozorio je Petar Kolendić,³³ koji je Antičinu sastavku posvetio i poseban rad.³⁴ Po njegovim obavijestima o spjevu je pisao Mirko Deanović,³⁵ a analitički se njime pozabavila jedino Mirka Zogović. Premda Anticu povijesti književnosti i enciklopedijska izdanja ne mimoilaze, čini se da šture natuknice znanja o *Porazenju* crpu isključivo iz Kolendićeva rada. To nije neobično kada se zna da spjev nikada nije tiskan, a moglo bi se kazati da je na neki način misteriozan: Kolendić, naime, nije naveo gdje se nalazi rukopis u kojemu ga je čitao, a Mirka Zogović mogla je reći samo onoliko koliko je čula od Miroslava Pantića, od kojega je prijepis – koji nije identičan prijepisu koji je posjedovao Kolendić – dobila, napomenuvši da ga je načinio Ivan Marija Matijašević (1714. – 1791.) i da je pripadao Arhivu Male braće u Dubrovniku.³⁶

Porazenje pravednijeh mladjenaca prepjev je prvih dvadeset osam oktava i četiri stiha dvadeset devete oktave Marinova spjeva, ima 119 osmeračkih katrena s križnom rimom (ukupno 476 stihova). U prvih pet strofa zazivaju se Muza i “glasnici Jezuso-

³⁰ Josip Hamm, *Gundulićeva “Sunčanica”*, Građa za povijest književnosti hrvatske, 28, Zagreb, 1962, str. 27–29.

³¹ Seraphinus Maria Cerva, *Bibliotheca Ragusina I*, prvo izdanje priredio i uvod napisao Stjepan Krasić, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1975, str. 108.

³² *Notizie storico-critiche sulle antichità, storia e letteratura de’ Ragusei II*, Dalle stampe di Antonio Martecchini, Dubrovnik, 1803, str. 245; *Povijesno-kritičke bilješke o starinama, povijesti i književnosti Dubrovčana*, prijevod i uvodna riječ Ante Šoljić, Matica hrvatska – Ogranak Dubrovnik, Dubrovnik, 2016, str. 554.

³³ *Grizićev izvještaj o dubrovačkim književnicima prvih godina XVIII. vijeka*, Srđ, VI, Dubrovnik, 1907, str. 107 (bilješka 14).

³⁴ *Marinova Strage degli innocenti u Antičinu prevodu*, u: *Iz staroga Dubrovnika*, priredio Miroslav Pantić, Srpska književna zadruka, Beograd, 1964, str. 208–210. Rad je prvi put objavljen u Prilozima za književnost, jezik, istoriju i folklor, VII, Beograd, 1927, str. 196–199.

³⁵ Mirko Deanović, *Odrzi talijanske akademije “degl’ Arcadi” preko Jadrana*, Rad JAZU, 248, Zagreb, 1933, str. 81–82.

³⁶ *Marino i dubrovačka književnost*, str. 71.

vi” da bi pjesniku pomogli opjevati “huda kraļa” “kî tisućam drobne djeti, / želan u vik kraļevati, / čini iz usti sisu izdrijeti / i u ņe krilu smrt im dati” (stihovi 9–12), od 6. do 21. strofe obraća se Džanluki Gučetiću (1664. – 1735.), hvaleći ga kao hrabroga i kreposnog čovjeka, uspješnog poklisara i upravitelja otoka, od 22. strofe započinje fabula spjeva, a ona se zbiva u paklu, iz kojega, kroz pukotinu, bijesna paklena srda motri vanjski svijet: opisuju se pakleni jazovi i izgled vladara pakla – kojega se zove “stari zli duh i opaki” – koji razmišlja o proročanstvu da će se roditi Spasitelj ljudskog roda, pri čemu se osobito osvrće na neke karakteristične trenutke kao što su dolazak Božjega glasnika Mariji, Elizabetina trudnoća, betlehemska zvijezda i tri mudraca. Ulomak završava paklenikovim monologom u kojemu se ovaj pita zar mu Bog doista još nešto sprema, zar nije dovoljno što mu je porazio vojsku i kraljevstvo svjetlosti zamijenio za kraljevstvo tame, zar će mu umnožiti muke i tako što će se sjediniti sa zemaljskim stvorenjem. Tu se spjev prekida, a da se nismo ni približili onome što naslov pjevanja sugerira – “sumŃi Jerodovoj”. Je li to zato što je do nas stigao ulomak ili Antica prepjev iz nekoga razloga nije nastavio, ne znamo, no kako trinaesta stranica završava kustodom *Da*, očito je Matijaševićev prijepis sadržavao više od onoga što poznamo, pa je teško donositi sudove o završenosti ili nezavršenosti Antičina djela.

Ne znamo kada se Antica latio Marinova spjeva, je li to učinio 1720-ih³⁷ ili je *Porazenje pravednijeh mladjenaca* nastalo možda i prije 18. stoljeća.³⁸ Premda su takve geste u djelima novovjekovnih pisaca uobičajene, ne dā se precizno odgovoriti ni na pitanje zbog čega je prepjev posvećen Džanluki Nikolinu Gučetiću, četverostrukomu dubrovačkom knezu (1727., 1730., 1732., 1733.), inače djedu po ocu Marije Đurđević-Bunić (1754. – 1839.), koja je s Albertom Fortisom njegovala odnos koji je bio mnogo više od prijateljstva. Marino je *Strage de gli Innocenti* posvetio Antoniju V. (1575. – 1639.), vojvodi od Albe, a iako je Antica morao štošta mijenjati i posvetu prilagoditi novom naslovljeniku, ipak je zadržao Marinov koncept. Tri talijanske oktave dedikacije pretvorio je u šesnaest katrena, a to je ujedno, razumljivo, najsamostaljniji dio prepjeva.

Antica je prerađivao onako kako se to i inače činilo među dubrovačkim pjesnicima – za jednu Marinovu jedanaesteračku oktavu trebalo mu je otprilike četiri katrena. Oni rijetki koji su spjev čitali, tvrdili su da je načinio “uspeo”,³⁹ odnosno “veran prepev”,⁴⁰ a Mirka Zogović je točno pokazala kako se Antica prema predlošku odnosio: parafr-

³⁷ Petar Kolendić, *Marinova Strage degli innocenti u Antičinu prevodu*, str. 209.

³⁸ Mirka Zogović, *Marino i dubrovačka književnost*, str. 72.

³⁹ Petar Kolendić, *Marinova Strage degli innocenti u Antičinu prevodu*, str. 210.

⁴⁰ M(iroslav) Pantić, *Antica, Nikola*, u: *Lekikon pisaca Jugoslavije I*, Matica srpska, Novi Sad, 1972, str. 81.

zirao je, malo mijenjao, malo izostavljao, najviše dodavao. Najvažnije je međutim to da nikad nije iznevjerio smisao Marinovih oktava, "Antica ne narušava ideju izvornika, on samo dodaje, objašnjava, razrađuje, razvija Marinovu misao".⁴¹ Ono što je pritom namah uočljivo jest da u *Porazenju* nema končetoznih bravura, što je u skladu s arkadijskim težnjama prema pročišćenu izrazu, oslobođenom pretjerane precioznosti. Poneka konvencionalna metafora ("Vidi gdi [j]e otvorila / u istoku vrata dzora / i tri sunca ispustila / iz jasnoga svoga dvora", stihovi 265–268), oksimoron ("tmine sjaju", stih 256), nabranje ("sunce od lava ne pripada, / led, mraz, studen mañe smeta", stihovi 47–48; "nijeme mrake, muke tmasti, / crne sjene, gluhe tmine", stihovi 251–252), to je uglavnom sve kad je o figuralnom aspektu spjeva riječ. Opis pakla napunjen je leksičkim materijalom kakav se i inače susreće u velikim sedamnaestostoljetnim epovima poput *Osmana* Ivana Gundulića, *Dubrovnik* ponovljena Jakova Palmotića Dionorića (oko 1616. – 1680.) ili *Svetoga Ivana biskupa trogirskoga* Petra Kanavelića, s karakterističnim opisima s tematskom jezgrom u funkciji predikata (gomilanje glagola da bi se dočarali komešanje i pomutnja u inferalnim dubinama).

Pjesmu posvećenu Betterinu prepjevu psalama pripremio sam iz knjige *Ćutjenja bogoljubna vrhu sedam pjesni od pokore Davidove* (str. XXII),⁴² a spjev *Porazenje pravednijeh mladjenaca* iz Matijaševićeva prijepisa. Iz kojega rukopisa potječe, ne mogu ništa reći. Naime, njegovu sam kopiju početkom studenoga 2011. dobio zahvaljujući ljubaznosti Mirke Zogović, a ona ju je svojedobno dobila od Miroslava Pantića. Potraga u Arhivu Male braće nije dala rezultata, što ne znači da se s vremenom možda neće pronaći rukopis iz kojega je Antičin spjev *izvađen*.

⁴¹ Mirka Zogović, *Marino i dubrovačka književnost*, str. 74.

⁴² Primjerak se čuva u Arhivu Male braće u Dubrovniku, 34/VII/47.

[1]
MNOGO SVIJETLOMU GOSPODINU BARU BETTERI,
SLOVINSKOMU TOMAČNIKU PJESNI POKORNIJEH

Pjeva pjesni od pokore
kruñen prorok za grijeh strti,
i od suza lijeva more
za obranit se vječne smrti.

Iste pjesni pune dike 5
pjevaš, slavni naš Bettera,
ime oteti smrti prike
djelo 'e sama tvoga pera.

[2]
PORAZENJE PRAVEDNIJEH MLADJENACA

u slovinski jezik spjevano po Nikoli Mariji Antici Dubrovčaninu

Pjevanje prvo

Sumña Jerudova

Muza draga, mâ diklice,
razgovoru moj ljubłeni,
liri iskidaj zlatne žice,
predñi romon vās promijeni.

Ne, ne veće, o, ljubavi, 5
negli srǵbu sa mnom priku
huda kraļa pjevat spravi
koji neć' čuti slike viku,

kî tisućam drobne djeti, žeļan u vik kraļevati, čini iz usti sisu izdrijeti i u ņe krilu smrt im dati!	10
Slabu pamet jezik ovi vi uputite za sve izriti, o, glasnici Jezusovi i svjedoci istiniti,	15
vi, vi koji zaupiste mješto glasa rusom krvi, grlom koju istočiste u zakonu našem prvi!	20
Đanluka, o, ti kî slavnoga Dubrovnika kruna jesi, grana od stabra gosposkoga, grana väs dub kâ uresi,	
ko slobodan svê podzore u tvû svjetlos mo' će upriti, ako sunce kod tvê dzore ne može se istakmiti?!	25
Od viteštva i hrabrenosti pravi izgledu nad sve ine, i zrcalo od kreposti koga svjetlos vik ne gine,	30
ne potlači tvâ visina moj dar ubog i čäs malu, vijenac ovi od čemina svit od mene u ņih hvalu.	35
Ni dostojno tač resiti čelo ovijem jur cvijetima,	

- snižena se mà stiditi
i rumenit Muza ima, 40
- od onoga cvitja koga
jedzer živi sved polije,
gdi života od vječnoga
voda izvire, né trak pije.
- Cvijeće, kê vik ne opada, 45
ním se resi gora sveta,
sunce od lava ne pripada,
led, mraz, studen mańe smeta,
- gdi sisati ne pristaju
uzvišene slasti skrovne 50
i vikovit zatravljaju
med čelice hitre i pomne.
- Rim i Atene nije potrebe,
Gučetiću, da se hvali
dostojnijega glase od tebe 55
vik viteza da su imali,
- komu u mramor zlatom ime
udjelat će uspomena,
neka u svako doba i vrime
slovu djela tvâ hrabrena. 60
- Za najteže koji zgode
tvojijeh ljeta u proljeće,
bi počascen od gospode
poklisarstvom gdi odleće.
- Tuj s mudrijem načinima, 65
prem kê bjehu né požude,
čas učini sebi i nima,
plodne u svemu tvoje trude.

Još mladahan kî s tolikom, gdi nikoga ne ozledi, vlada otok s časti i s dikom posred mora koji sjedi,	70
po kom vjetric, kî se skita oko duba sad u gori, nije za tebe kî ne pita i o tebi ne govori.	75
Bistra voda potocima vijući se još sadara, ľubko i milo s kamenima o tebi se razgovara,	80
a okolo žubornime valim more tvê svudjera neumrlo glasi ime i žamori svud joštera.	
*	
Pod projaznijem dubinami, usred srca svijeta ovega, sred utrobe gdje pod nami srijeda 'e svemu i od svega,	85
u dno jame najtmastije, gdi dospijeva ponor svaki, tu stanuje i pribiva stari zli duh i opaki,	90
oko koga sto se uvija otrovnijeh uokolo strašnjem uzlom ľutijeh zmija kê mu grlo pašu oholo.	95

- Tî vez u vik da ga davi
i da u vječnom stoji vaju
slavni Vitez na ņ postavi
kad ga dobi gori u raju. 100
- Sudac muka od gorkijeh
i kralj vječne od pokore,
kî od plama žestocijeh
pristoje ima, plaš i dvore,
- plaš jur bogat, pun svjetlosti, 105
sva od zdraka prije hašina,
sad spletena od žalosti,
opredena sva od tmina.
- Ŋegova je čas čestita,
dika i ures vās gizdavi, 110
kruna od sedam rogâ svita
koju nosi na svôj glavi.
- Vrh krune mu krunu čine
naokolo u krug svite
srde, [...] ⁴³ i zvjieri ine 115
sasma urežbe strahovite.
- Sred oči mu smrt pribiva,
kû pogledom trovnijem dava,
plam [...] ogña živa, 120
svjetlos mutna i krvava.
- Razroke mu zenice su
niske, upale, krive i duge,
raskosane zvijezde one su
koje prijete svijetu tuge.

⁴³ 115 [...] Zbog istrošenosti kopije na više mjesta tekst nisam uspio pročitati; nečitke i nerazumljive dijelove stavio sam u uglate zagrade bez osobite popratne bilješke.

Širocijeh iz nozdara i ušima od pepela crne rađe smrad mu udara, riga gadne riči i djela.	125
Muće doli negove su tužni uzdasi puni otrova, gromi cvili, grād suze su, para iz usti trijes negova.	130
Kužni pogled usioni žut i krvav koji ima, vidom ogañ svud ugoni, što god nazre, prži očima.	135
Smrtnu piru tmastijem krilom raspuhuje i razgara, silni užiče plam kî silom nerastočno sudnijeh hara.	140
Zubim škriplje, ustim puha, sebi ogriza meso svoje, ogñena su na ñem ruha, sve okolo ogñeno je.	
Gvozdijenjem trese udima u ogñenu sveđer plamu, tresući se posred dima čaglje i rđa opada mu.	145
Silnika oko pakljenoga oštre ćudi stoje tri vile, čina i stasa sve jednoga, sasma hude i nemile.	150
Sred desnice nosi svaka bič od zmija i od drače,	

gñevna oholas i opaka koga nuka na zlo jače.	155
Kose im su upletene kravošcima, ñimi ovite, kî ñih licu čine sjene naokolo strahovite.	160
Drži od gvozdja [...] šibiku i čim vlada i kraļuje, tuj kraļestva istu diku nenavidi, mrzi i psuje.	
Ah, nesrećan kô si svoju svjetlos predñu izgubio, od svjetlosti kî si u broju duh najsvjetļi vazda bio!	165
Oštri sudac milos nijednu vrhu tebe neće imati, neg tvû zlobu nepravednu pravedno će pedepsati.	170
Uznositi pogledniče tvoga uresa, tuđa stola prem opaki prihitniče, glavo odmetna i ohola,	175
priobražen dno propasti kî upade gdi se cvili, hud Narčisu paunasti i Fetonte prem nemili.	180
Ovi mrtvijeh doli iz sjena na živ aer k nami gori, bitja ļuckoga i bremena nenavidos koga umori,	

uprije pogled kroz puklinu hridastoga od procjepa, kroz kû sasma mala sinu izdaleka svjetlos lijepa.	185
Prem se dušnik tî iznađe u kraj rijeke glasovite od Jordana kâ najslađe toči vode svê čestite,	190
što god nazrije, on po svemu pozná s česa tuga i smeća ponovi se gora u nêmu, sumňa uzmnôži vele veća.	195
Razmišljati poče u sebi visok uzrok teška boja, [...] usjeknu kê [...] nebi plama i iskar množ bez broja,	200
razgrizati po pameti naricaña svetijeh pjesni, svaki prorok što htje rijeti i od Sibile govor svjesni,	
pak razbira pomno ureda proročenja sa svijeh strana i zlamena čuda gleda na tisuće upisana.	205
Sva se u nêm uda tresu čim razmišlja i ponavlja, stvari koje minule su sadašnjem gdi sastavlja.	210
Vidi glasnik gdi izide od višného poslan zbora,	

- u Galile'u da otide 215
 prem malahna usred dvora.
- Tu sniženoj djevojčici
 da se skloni, nu pozdravi,
 i odlučenoj kô božici
 višnu odluku da objavi, 220
- i za veće ne urese
 i čistoću od ne cvijetja
 da joj pričisti ġil ponese
 od vječnoga primaljetja.
- Vidi u ženi stara utroba, 225
 kâ 'e neplodna vazda bila,
 u ne zimne veće doba
 gdi se plodna učinila.
- Jur svet plod taj usred krila
 da začetak veli čita, 230
 strahom majku pohodila,
 potom djeva ona 'e čestita.
- Vidi gore sve visoke
 tvrd led gdi su rastopile,
 koga mirne u potoke 235
 svijeh slasti su obratile.
- Šicija, Libija, gdi vik nije se
 cvijet i trava prije vidjela,
 obje travom odješe se,
 svaka je cvijetjem procaptjela. 240
- Bor, česvina, hras gdi stoje
 svud veselo po sve strane,
 vidi i medom gdi se znoje,
 nebo obilne daždi mane.

Gdi dub svaki cvjetat poče zimi, što ne bi u vike, gdi kladenci balzam toče, a od mlijeka teku rike.	245
Noći vidi sred uhaste slavne i svete nad sve ine, nijeme mrake, muke tmaste, ⁴⁴ crne sjene, gluhe tmine.	250
Neba na glas od radosti isti mucu gdi vikaju, a satrene od svjetlosti andioskijeh tmine sjaju.	255
Gustijem vidi po gajima i pustošnjem po spilami gdi pastiri svi s diplima teku, a rataļ sviralami.	260
Pun radosti svaki mnoge k Mesiji slavnom kî do[...]o je, hrli noseć dare uboge i poklone snižne svoje.	
Vidi gdi [j]e otvorila u istoku vrata dzora i tri sunca ispustila iz jasnoga svoga dvora.	265
Vidi gdi se oborila zgrada k nebu uzvišena, božici onoj kâ nemila mrzi na rat posvećena.	270

⁴⁴ 251 tmaste] tmasti

Ńe božanstva slike i stupi, prid kĳem vās svijet snižen pada, u čas gdi sve po tlu [...]	275
gdino jekti zemļa u sebi i trese se svakolika, izginuti koliko [...] ⁴⁵ nepoštenih ljubovnika.	280
Čudnovatu i neobičnu u istoku zvijezdu vidi, sunčanomu kolu sličnu kâ od zvijezda put ne slidi,	
negli uprav od Betlema gdi put kaže i provodi, sva goruća nad inijema zvijezdama, koja tiho hodi.	285
Istočnijeh iz slavnijeh strana i mirisne iz države, tri viteza vodi izbrana okruĳene zlatom glave.	290
Cić skazanja toli mnoga na nezgode nekušane zli protivnik dobra istoga nade obrati sve pogane.	295
I ne samo svake strane vidi smrtne tuge oĳite, negli otrovne odsvud rane svoje priviđa istinite.	300

⁴⁵ 279 [...] *Matijašević ostavio prazan prostor.*

- Otresu se, lupa o bedra,
 krilim letjet pripravla se,
 koja nosi kô dva jedra
 otvorena sveđ uza se.
- Uza i teška veriga mu, 305
 nu tvrd i vez kî ga paše
 iz tamnice vječne nemu
 odijelit se vik ne daše.
- Pokli sniženijem po djelima
 skupi i pozna iz nizoka 310
 kâ visina rastjet ima
 visocijeh iz uzroka,
- crnom krvi omaštene
 oči otrovne svoje izvratu
 i žerave nîm paklene 315
 poče iskre izmetati.
- Noktim zakri [...] jazni
 ter po tminah lute spile
 rika, muka i od bojazni
 srde trepte sve nemile. 320
- I od repa svoga istoga,
 kîjem se opasu i [...],
 vrh cječ gñiva tolikoga
 vâs je izgrizo i izio.
- Vâs zapañen rži tako, 325
 ali s druge strane opeta
 stoji u sumñi, što je i kako,
 ne zna očito, sve ga smeta.

- Šti visoke⁴⁶ kńige i gleda,
pomno starijem po kńigami 330
sve tomači riječi ureda,
dvije u jedno, svaku sami.
- Zna, nu ne zna dobit odveće
po kom putu i načinu
bit će uzvišno to začće, 335
slavni tî plod po kom činu,
- bjeļi od lijera kî će biti,
nijedne tegnut od gnusobe,
kî se ima poroditi 340
djevičanske iz utrobe.
- Zato neće da vjeruje
velicijem tim djelima,
čudu koje skrovno tu je
najbistrijem pametima.
- Kako cio će uzdržati 345
cvijet svoj među umrlima,
i djevica da će ostati
vojna svoga koja ima,
- pak Bog pravi i istini
pravi čovjek bit da može, 350
mučna mu se ta stvar čini,
čudo slijedit kê ne može.
- Duh da na se ima uzeti,
pût i žile, krv s kostima,
i umrlijem da se odjeti 355
haļinama život ima.

⁴⁶ 329 visoke] visoka

- Svjetlos umom ni očima
 nu nije moći dohititi,
 u porodu pastirima
 da se ima objaviti, 360
- od osvete vjekoviti
 i svemoguć Bog od boja
 da se ima učiniti
 rob tijesnoga od povoja,
- i da mlijeko sisat ima 365
 kô je običaj male djeti,⁴⁷
 kî nebeskijem sladostima
 goji se u raji vâs vik sveti.
- Koňušnica da su dvori
 Kraľu i da sjedi boľe 370
 u pljevnici, komu gori
 zvijezde čine sve pristoľe.
- Vječno sunce malahna će
 pokrivati koprenica,
 da Riječ vječna jur tepa' će 375
 i u kolijevci bit sužnica.
- Ruka ogaň kâ 'e stvorila
 od studeni da se trese,
 a andioska rados mila
 da plakati vidje' će se. 380
- Božanstvena moć velika
 snižna slug[...] u[...]initi,
 a neizmjernos svakolika
 da se ima omaliti.

⁴⁷ 366 male djeti] *Prvo napisano od dječice pa prekríženo.*

Slava svrhe kâ ne ima da će tugu podnositi i da vječnos godištima kratkim će se podložiti.	385
Još podnižen na nevoļe i poslušan vrhu toga, neće kratit s dobre voļe dat obrezat sebe istoga.	390
Zakońaka velikoga da uvjetu podložu se ter od noža mramornoga rańen točit krv vidi se.	395
Odkupiteļ da pričisti, gdi [j]e čistoća svakolika, biļeži se i on isti biļegome od grešnika.	400
Sve ove sumńe po pameti grize, misli i privraća, gdigod misô sumna odleti, sumńivija se vele vraća,	
ter čim misli namišļiva, strahovitija djela i zlobe, obraz grdi tim zakriva crna čađa iz utrobe,	405
crna čađa u onoj strani kâ očituje i spovijeda, kû unutrńu žalos hrani, srce otrovno puno jeda.	410
Zdrak na nebu każe kako rados kada zgara siva,	

- kako zemlji smijeh kî svako 415
 ne vesele skrovno odkriva.
- Videć odasvud di ga obtječe
 tuga i jad nesmišeni,
 kužnijeh usti nemu isteče
 jedno: "Ah, jaoh, u vik meni!" 420
- Bez pristanka múka i vika:
 "Ah, jaoh, što oči moje vide,
 i čudesa što tolika,
 što vik ne bi, višna slide?!
- Sve ovo poznam što zlameni, 425
 vaj, za veće mê pečali,
 andioski su bistri meni
 um i razbor jur ostali!
- Nu naravi svoj skratiti
 vlas, mogućstvo, misli u meni, 430
 i zvijezdani privratiti
 put i zakon postavljani.
- Da s nebesa, huda kâ su
 sva slutenja strahovita
 mojoj kruni budu i da su 435
 u vik blaga i čestita.
- Što mi učinit može gore,
 koli veće dat žalosti,
 kô mi ugrabi višne dvore
 i kraļestvo od svjetlosti? 440
- Što? Nije mu dosta bilo
 što me u vike ovdi stavi,
 gdi nije drugo neg tamnilo,
 gdi skup tuga svijeh boravi,

pribivaocom vječne noći o žalosti gdi se radi, mučiteļem ļute moći ⁴⁸ osuđene od čeļadi.	445
Gdi za tuzi svrhu dati i za dospjet sve nesreće, dopušteno nije ufati umrijet i rijet da dospje' će.	450
Prvijem stvorim prislavnijem nižnu narav nadstaviti on odluči sudbam svojijem za ništo isto proslaviti.	455
Vrhu zvijezda ter glavara htje postaviti rajskih četā potištena jur sebara, gnusne zemļe gnusna izmeta.	460
Toj ne podnijeh neg mraznoga nad sjevera htjeh uziti, anđelima vrhu koga nije perjem uzletiti.	
I ako ondi pridobijena pade vojska vlasti moje, kušat djela uzvišena, uzvišeno sveđ djelo je.	465
Nu da jošter višne strane nenasićen meni odluči poplijeniti ove stane stare moje gdi se muči,	470

⁴⁸ 447 moći] *Prvo napisano slasti pa prekríženo.*

da zavezom nerazdriješnjem
moj jad i gniv za uzmožiti,
zemaškijem, vaj, stvorenjem
bude sebe sjediniti?!”

475

“PORAZENJE PRAVEDNIJEH MLADJENACA” BY NIKOLA MARIJA ANTICA

MILOVAN TATARIN

SUMMARY

Porazenje pravednijeh mladjenaca (Massacre of the Innocent) was known to the 18th-century biographers (Serafin Marija Črijević, Francesco Maria Appendini) as a work of Antun Gleđević. However, the poem by Nikola Maria Antica, a poetic translation of Giambattista Marino’s work (1569-1625), *La strage degli Innocenti* (Naples, 1632) has never been printed in a modern form. The first canto of the epic (119 octosyllabic quatrains) has been preserved as “Sumnja Jerudova” (The Doubt of Erode), in which, because of rumours of the Saviour’s birth, the rage of the rulers of hell was celebrated in verse. Since the transcript of Ivan Marija Matijašević ends with a custoda, which suggests a continuation, it cannot be decidedly said whether Antica completed or did not finish the poem for some reason.

KEYWORDS:

Nikola Marija Antica, Porazenje pravednijeh mladjenaca, Croatian baroque, Dubrovnik, Giambattista Marino, La strage degli Innocenti

